

Format inventarisatie projecten

Naam project: Landschap Maasvallei – Maasheggen
Programma regio Noord-Limburg: Programma Landelijk Gebied - Ruimte
Bijlage (projectplan en begroting): Excelbestand met uitleg financiële plaatje.
Aan welke regionale ambitie en/of doelstelling draagt dit project: Het ultieme doel is het opwaarderen van de kwaliteit van het landschap rondom de Maas in de vier noordelijkste gemeenten van de provincie Limburg. Hierbij gaat het om de ontwikkeling van een biodivers, vitaal en aantrekkelijk landschap. De ambitie is voor dit gebied uiteindelijk aan te sluiten bij de Maasheggen van de Noord-Brabantse gemeenten Boxtmeer en Cuijk. Wij willen één groot Maasheggengebied creëren met een UNESCO-status ook voor het Limburgse deel.
Wat is het concrete projectresultaat: Behoud, herstel en ontwikkeling van het Maasheggenlandschap, met zijn kenmerkende landschappelijke schoonheid, soortenrijkdom, streekeigenheid en multifunctionaliteit. Een uitbreiding van de heggenstructuur en een verbetering van de nu al aanwezige heggen. De gaten worden opgevuld, stukken heg aangevuld en totaal nieuwe heggen geplant, zoals deze er vroeger stonden. Het Maaslandschap krijgt hierdoor een kwaliteitsimpuls waarbij ook de bodemkwaliteit en de biodiversiteit wordt versterkt en recreatief aantrekkelijker wordt. Met als ultiem resultaat een zoveel mogelijk aaneengesloten landschappelijk en cultuurhistorisch raamwerk van hagen en struwelen, de UNESCO-status waardig. Het Maasheggenlandschap wordt daarnaast gezien als schakel om alle facetten mee op te waarderen. Het wordt een landschap waar generaties na ons nog plezier van hebben.
Doelgroep: Regio Noord-Limburg: in eerste instantie de vier noordelijkste gemeenten: Venray, Bergen, Gennep en Mook en Middelaar. Inwoners van de regiogemeenten Bezoekers van de regio: toeristen en recreanten Grondeigenaren en pachters Natuurorganisaties Maatschappelijke partners
Partners: Regio Noord-Limburg: m.n. Bergen, Gennep, Mook en Middelaar, Venray. VNC: overleg, voorbereiding, begeleiding vergunningaanvragen, uitvoering Stichting Heg & Landschap Stichting IKL: uitvoering en kosten Provincie Limburg: subsidiëring en beleid Rijkswaterstaat: waterwetvergunning Waterschap Limburg: projecten in Maasvallei Andere terreinbeheerders (zoals Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Limburgs Landschap): eigendom en beheer IVN / wandelgidsen: koppeling toerisme en recreatie

Recreatiesector / toeristische platforms: koppeling toerisme en recreatie
Landbouworganisaties zoals LTO: samenwerking, contact agrariërs
Natuurrijk Limburg: overeenkomsten op het gebied van natuur met agrariërs en particulieren
Natuur- en Milieugroep Animo (Mook en Middelaar): kennis en advies, betrokkenheid

Omschrijving van het project:

Beheer, kwaliteitsverbetering en optimalisatie van het Maasheggenlandschap.

De aantallen

- De totaallengte aan nieuwe Maasheggen bedraagt 128 km.
- Een deel van de totale lengte heg waar kwaliteitsverbetering (door gaten op te vullen) wordt toegepast: 15 km.
- Aantal boomvormers in heggen: circa 2.650 stuks.

De aanpak

De komende vier jaar willen wij gebruiken om een deel van de Maasheggenstructuur te ontwikkelen en aan te sluiten op het Brabantse Maasheggenlandschap. Hiertoe zijn vooroverleggen nodig met grondeigenaren, Rijkswaterstaat en andere belanghebbenden/partners, dient een vergunningstraject te worden doorlopen (stroomvoerend rivierbed), een grondwaardevergoeding te worden berekend en dienen nieuwe heggen te worden geplant.

Wij realiseren 50% van deze lengte binnen de projecttermijn van vier jaar.

Het project wordt onderverdeeld in 2 fasen; een voorbereidende fase waarin overleg en financiële afspraken met grondeigenaren, afstemming met RWS en provincie Limburg, vergunningaanvragen, opzetten van een financieringsstructuur (inter-gemeentelijk heggenfonds) en verdere planuitwerking plaatsvinden. In de eerste fase kan al wel de kwaliteitsslag van de 15 km bestaande heg worden gedaan. In de tweede fase (jaar 3-4) vindt de daadwerkelijke aanleg van nieuwe heggen plaats en vindt overleg plaats met betrekking tot de aansluiting op het UNESCO-gebied. Daarnaast geven wij een terugkoppeling over de voortgang van het project.

Onderhoud, beheer en de aanvraag voor de UNESCO-status volgt uit dit project via andere financiële middelen en in een later stadium geregeld.

Op welke manier draagt dit project bij aan de ambities van de regio Noord-Limburg?

In 2005 is de ambitie voor behoud, herstel en ontwikkeling van de Maasheggen uitgewerkt in 'Ruimte voor herinnering in de noordelijke Maasvallei'. Een visie gesteund door zowel de Limburgse als Brabantse stakeholders.

In de regio Bergen, Gennep en Mook en Middelaar wordt samen gewerkt aan gebiedsontwikkeling. Binnen de samenwerking 'Regiovisie Bergen, Gennep en Mook en Middelaar' is de ontwikkeling van het Maasdal als een van de sleutelprojecten benoemd, omdat het bijdraagt aan een aantrekkelijker landschap, borging en beleefbaar maken van cultuurhistorie en het verder versterken van de recreatieve infrastructuur in het gebied.

De betreffende gemeentes hebben visies opgesteld om tot een ontwikkelplan voor de Limburgse Maasheggen te komen en daarmee mede op termijn aan te kunnen sluiten bij de 'Unesco man and the Biosphere' nominatie (zoals de Brabantse Maasheggen, die in 2018 de UNESCO-status hebben gekregen).

Het **Masterplan Landgoed Geijsteren** uit 2008 beslaat tevens het Limburgse Maasdal, tussen

Wanssum en de grens met Boxmeer. De Maasuitwaarden op het landgoed vormen de meest zuidelijke uitloper van het typische Brabants-Limburgse Maasheggenlandschap. Uit cultuurhistorisch oogpunt wordt het wenselijk gevonden om de Maasheggen weer in oude glorie te herstellen en aan te sluiten op de nog goed bewaard gebleven cultuurhistorische samenhang op het landgoed.

In de **Investeringsagenda Noord-Limburg (juni 2019)** is de ambitie opgenomen om de gezondste regio te worden, met als een van de icoon-projecten 'vitale vrijetijdseconomie in een vitaal landschap'. Aantrekkingskracht: een gebied waar je graag wilt verblijven, voor zowel inwoners als voor bezoekers uit binnen- en buitenland. Met het project Maasheggen – opwaardering maaslandschap wordt geïnvesteerd in het landelijk gebied om een gezonde leefomgeving te kunnen bieden.

Transitie Nationaal Park de Maasduinen

Het Nationaal Park de Maasduinen gaat een transitieproces in naar een Nationaal Park van wereldklasse. Hiermee wordt de huidige natuurkern ingebed en verbonden met de ontwikkeling van een Regionaal Landschap De Maasduinen. Het tweede doel van de doorontwikkeling is het vermarkten van het landschap. De transitie is essentieel voor de economische ontwikkeling van de regio, essentieel voor de ecologisch meerwaarde en essentieel voor de gemeenschappen in dit unieke rivierenlandschap. Het maasheggenlandschap is hier een onderdeel van en plukt zodoende de vruchten van de doorontwikkeling naar een Regionaal Landschap.

Het **Provinciaal Natuurbeheerplan Limburg** is leidend voor het plangebied. Het bevat de kaders en ambities waarbinnen een subsidieaanvraag kan worden ingediend en er is aangegeven in welke gebieden bepaalde natuur-, agromilieu- en klimaatdiensten kunnen worden ingezet. Het natuurbeheerplan is verankerd in het Subsiestelsel Natuur en Landschap 2016 (SNL).

Daarnaast sluit het project aan op het **1 miljoen bomenplan** van de provincie Limburg. Het plan beoogt de aanplant van 1 miljoen bomen in Limburg, maar ook landschapselementen en heggen kunnen worden meegenomen. Aan het 1 miljoenbomenplan is een regeling gekoppeld op grond waarvan subsidie verkregen kan worden van de provincie tot maximaal 50% van de projectkosten.

Raakvlakken met andere programma's:

3. Gezond leven: Toerisme en Leisure

Toerisme en leisure is voor de gemeentes Mook en Middelaar, Gennep en Bergen bovengemiddeld belangrijk. Er vinden in die gemeentes jaarlijks ongeveer 1 miljoen overnachtingen plaats, er wordt ongeveer 121 miljoen euro besteed en 14,1% van de werkgelegenheid is in toerisme, landelijk is dat 6% (bron: economische waarde toerisme en recreatie Regio Venlo 2013). In de regio is routegebonden dagrecreatie erg populair; jaarlijks (peiljaar 2013) worden ruim 4,5 miljoen routes gebruikt en dit aantal stijgt jaarlijks, mede dankzij de bekendheid van de natuurgebieden (m.n. Maasduinen en Mookerheide) en de doorontwikkeling van routestructuren. Opwaardering van het Maasheggenlandschap heeft een positief effect op toerisme en leisure. Door routes aan te leggen of te verleggen, kunnen gebruikers het Maasheggen landschap beleven. Daar is ook vanuit toerisme en recreatie veel vraag naar. Namelijk; 61% van de toeristen in Limburg wil graag wandelen in Limburg (na horecabezoek de meest populaire dagbesteding van toeristen!), 28% wil graag een natuurgebied bezoeken en 22% wil fietsen tijdens een vakantie in Limburg. De Maasheggen vormen voor de ondernemers binnen dagrecreatie en verblijfsrecreatie een extra Unique Selling Point om gasten te trekken.

Eigen inwoners hebben ook veel behoefte aan mogelijkheden om dichtbij huis te recreëren, en

wandelen is de meest populaire vrijetijdsbesteding van Nederlanders. Wandelnet publiceerde onlangs de Kerncijfers wandelen 2020 waaruit blijkt dat 65% van alle Nederlanders recreatief wandelt (daar is een blokje om met de hond of lopen naar het werk dus niet bij inbegrepen). Veruit de meeste wandelingen, 62% starten vanaf huis. Nederlanders wandelen gemiddeld één keer per week en de gemiddelde wandelafstand is 7 kilometer.

Het ontwikkelen van het Maasheggen landschap als recreatief landschap, voorzien van routestructuren, heeft als bijkomend voordeel dat bezoekers weggeleid kunnen worden van plekken waar sprake is van overtoerisme, dat is aan de orde op een beperkt aantal plekken in de Maasduinen (m.n. rondom het Reindersmeer).

Door ontwikkeling van het Maasheggenlandschap wordt de cultuurhistorie van de regio beter zichtbaar en beleefbaar. Dit heeft aantrekkingskracht op toeristen, maar is ook voor inwoners van de regio erg waardevol, het maakt hen trots(er) op de eigen regio en de wordt geborgd voor volgende generaties.

6. Gezond leefklimaat: Energie en klimaat

Het uitbreiden van de Maasheggenstructuur heeft een positief effect op energie en klimaat. Door het toevoegen van de Maasheggen wordt het landschap en de omgeving “groener” en ontstaat er een grotere biodiversiteit. Daarmee is gezorgd voor een robuuster ecosysteem waarmee wordt ingezet op een klimaatbestendigheid van het gebied. Samen zorgt het voor een toename in de kwaliteit van de leefomgeving voor mens en dier.

Op welke manier zijn inwoners en andere private partijen betrokken?

Deel van het plan betreft particuliere grond (agrariërs, pachters). We hebben de medewerking nodig van zowel grote spelers, delfstoffenwinners die veel grond in eigendom hebben en een rol spelen bij de gebiedsontwikkeling, als ook van kleine grondeigenaren. De kracht zit juist in een samenhangend landschappelijk netwerk van hagen en struwelen.

Het Maasheggenlandschap kan een inpakt hebben op het landschap. Betrokkenheid en draagvlak van bewoners is erg waardevol. Het is hun leefomgeving waar ze trots op willen zijn. Daarom gaan we in gesprek met de dorpsraden om via deze weg de bewoners op de hoogte te brengen van de ontwikkelingen.

Wat zijn de periode van uitvoering en de verwachte output per jaar?

Wij gaan uit van een periode van vier jaar, waarbinnen wij 50% van de totale lengte van de Maasheggen willen realiseren. De eerste twee jaar staan vooral in het teken van vooroverleg en aanvraag vergunningen. De daar op volgende jaren staan vooral in het teken van de aanleg van nieuwe Maasheggen.

Gevraagde investering en mate van publieke en private cofinanciering:

Het aanleggen van één nieuwe meter Maasheg op gemeentegrond (dus zonder afspraken met andere partijen en zonder andere grondgebruikers) kost eenmalig ruim € 20,-- . Dit betreft puur het aanplanten en uitrasteren van een nieuwe heg, het vergunningstraject is niet meegeteld (ligt aan aantal heggen en benodigde vergunningen).

Wanneer een heg wordt geplant op agrarische grond, is een grondwaardevergoeding noodzakelijk. Deze bedraagt ongeveer € 5,70 per m² per jaar. Dit zijn structurele kosten. In de begroting is opgenomen dat over de hele afstand van de heg, deze kosten moeten worden vergoed. In de praktijk moeten wij nog uitzoeken, hoeveel hier van daadwerkelijk ongebruikte

landbouwgrond is. Het uitvoeringsplan geeft hier antwoord op.

In de bijlage is een globale kostenweergave te zien per gemeente en voor het totaalproject. Beheer en onderhoud zijn hier niet in meegenomen, omdat wij ons in eerste instantie focussen op de aanleg van nieuwe Maasheggen. Wel wordt overleg gevoerd met betrokken partijen over hoe beheer en een goede financiële structuur (bijv. door middel van een intergemeentelijk heggenfonds) wordt geborgd.

De bijgevoegde begroting is een totaaloverzicht van de benodigde financiële middelen. Het doel is om het voortraject te hebben doorlopen en 50% van de aanleg te hebben gerealiseerd. Hier zitten ook de aantallen meter gaten opvullen en de aantallen houtopstanden in. Na deze projectronde vindt een evaluatie plaats en start een vervolgplan voor de overige 50%. Wij schatten in voor de eerste vier jaar € 3.500.000 euro nodig te hebben. Voor de helft gefinancierd vanuit Provinciale middelen.

Combinatie zoeken met gemeentelijke gelden, inzet van IKL en VNC en subsidies zoals 1 miljoen bomenplan (50% eigen geld, 50% subsidie provincie).

Welke risico's of aandachtspunten zijn van toepassing op dit project?

- Communicatie met en medewerking van grondeigenaren/ -gebruikers.
- Grondwaardevergoeding: bij waardedaling zal de agrarische/ particuliere eigenaar de waardedaling van de grond vergoed krijgen. De hoogte van de vergoeding wordt regionaal bepaald op basis van het verschil tussen landbouwkundige waarde en de restwaarde.
- Afstemming gebiedsontwikkeling en hoogwatermaatregelen: In het kader van het 'Deltaprogramma' en 'Ruimte voor de Rivier' worden er veiligheidsnormen gesteld en plannen gemaakt om Nederland te beschermen tegen hoogwater. Beide programma's hoeven het project Maasheggen niet te belemmeren, zeker niet gezien de gedeelde visie: versterken natuurwaarden in het Maasdal. Wel is een goede afstemming nodig, zodat beide projecten doorgang kunnen vinden.
- Waterwetvergunning / overleg Rijkswaterstaat met betrekking tot waterbed (en evt. noodzakelijke compensatie).
- Afspraken over beheer: wie beheert de heggen? Gemeente, grondeigenaren? Duidelijke afspraken nodig om kwaliteit te behouden.
- Vergoeding agrariërs voor inkomstenderving of grondwaardevergoeding (zo mogelijk meenemen in de beheerkosten).
- Financiële middelen beheer: een gezamenlijk landschapsfonds opstarten en/ of subsidies binnenhalen om het beheer te kunnen voortzetten/ garanderen.
- Afstemming gemeenten en capaciteit/afstemming binnen gemeente.
- Afstemming met Brabantse gemeenten om regiodeal te bespreken.

In welke mate is de continuïteit van het project geborgd na de uitvoeringsperiode?

- Geborgd in de regionale en gemeentelijke visies en (nieuwe) uitvoeringsprogramma's en vanuit de landelijke, regionale en lokale ontwikkelingen als klimaatadaptatie, bossenstrategie, transitie energie/ landbouw, enz.
- Uitgangspunt is dat wij (uiteindelijk) aansluiten op de Brabantse Maasheggenstructuur en dat door de UNESCO-status het project ook internationaal wordt geborgd.
- Planologische borging door regels over behoud en beheer mee te nemen in de bestemmingsplannen (omgevingsplannen).
- Beheer-overeenkomsten (en vergoedingen).
- Eventueel pachtovereenkomsten.

Voorstel aan regio Noord-Limburg:

Het voorstel is om te starten met een pilot/project voor de Maasheggen in vier gemeenten: Gennep, Bergen, Venray en Mook en Middelaar. Samen met onder andere de provincie Limburg en Vereniging Nederlands Cultuurlandschap (VNC) werken we aan verbetering van de Maasheggenlandschap. Dit houdt in dat we Maasheggen opvullen en nieuwe heggen plaatsen om zo veel mogelijk de originele structuur terug te brengen. Hiermee krijgt het landschap een kwaliteitsimpuls door het versterken van de landschappelijke waarden, de biodiversiteit, de bodemkwaliteit, maar ook het toerisme. We sluiten dus aan op andere programmalijnen van de regio Noord-Limburg: klimaat- en energieprogramma en Toerisme en Leisure. Ook geven we uitvoering aan de transitie landbouw en nationale parken.

Voor het herstellen van een aaneengesloten Maasheggenlandschap en de daarmee samenhangende kwaliteitsverbetering van de Maasheggen (voortraject en aanplant) is in totaal een bedrag nodig van circa € 6.800.000. Voor de eerste vier jaar is een bedrag nodig van € 3.500.000. Het voorstel is om een deel van de bijdrage van het programma Landelijk Gebied hiervoor in te zetten, samen met gemeentelijke bijdragen, andere subsidies en verwerving van fondsen in samenwerking met andere deelnemende partijen zoals VNC en IKL. Doel is om de eerste vier jaar 50% (circa 64 km) van het nieuwe Maasheggenlandschap te realiseren.

Een volgend project met betrekking tot landschap zou een algemene kwaliteitsslag van de Maasvallei kunnen zijn voor alle Noord-Limburgse gemeenten, waarin nog meer een koppeling wordt gemaakt met de vitaliteit van het landschap rondom de Maas en de biodiversiteit.

Het concrete voorstel aan de Regio Noord-Limburg is om voor de jaren 2021 t/m 2024 € 3.5 Miljoen ter beschikking te stellen voor de realisatie van 64 km aan Maasheggen, zijnde 50% van de totale ontbrekende Maasheggenstructuur om tot een Maasheggenlandschap te komen. Van de gevraagde € 3,5 Miljoen is 50% de budgetvraag aan de Provincie, zijn de € 1,75 Miljoen.